

Pseudo-Seneca: OCTAVIA

MUDr. Vladimíru Dbalému

ÚVOD¹

Octavia je jediná praetexta (tedy římské historické drama), která se nám zachovala. Tento divadelní žánr, na nějž byli Římané patřičně pyšní, většinou oslavoval důležité vojenské nebo politické události nebo čerpal látku z římského dávnověku, jak můžeme soudit podle dochovaných zlomků a titulů (např. Naeviovo *Clastidium* a *Romulus*, Enniova *Ambracia* a *Únos Sabine*, Acciův *Brutus* a *Decius* aj.). Zatímco u těchto praetext známe jejich autora, ale chybí nám – až na několik zlomků – text, v případě *Octavie* je situace opačná: máme k dispozici kompletní text, ale o identitě autora se již po staletí vedou spory. *Octavia* byla dlouho připisována filozofovi L. A. Senekovi Mladšímu, protože byla nalezena ve stejném rukopise jako jeho tragédie, ale dnes se badatelé převážně shodují v tom, že je dílem neznámého autora, zřejmě Senekova žáka a obdivovatele, a že pochází z pozdější doby (zhruba ohraničené léty 68-96). Uvádějí se tři hlavní argumenty, které svědčí proti Senekovu autorství: jednak rukopisná tradice a stylistický rozbor, dále fakt, že Seneca vystupuje v tragédii jako jedna z postav, a konečně poměrně přesný popis Neronovy smrti v pasáži, v níž duch Agrippiny „předpovídá“ budoucí události; té však Seneca nemohl být svědkem, jelikož zemřel o tři roky dříve než Nero.

Octavia se odehrává v Římě během tří dnů, zobrazuje však události, které se ve skutečnosti staly v rozmezí dvou let. Autor nahromadil do krátkého časového úseku více Neronových zločinů a spojil zapuzení jeho manželky Octavie (r. 62) se zapálením Říma (r. 64). Drama však připomíná i minulost Octaviiny rodiny a další Neronovy zločiny, takže je vhodné připomenout zde stručně historii císařské rodiny, o níž je v textu řeč:

Císař Claudius měl se svou třetí ženou Messalinou dvě děti, Britannika a Octavii. Messalina byla známa svým zhýralým životem a netajila se ani na veřejnosti svými milostnými aférami. Claudiovi došla trpělivost, když za jeho nepřítomnosti oslavila sňatek s milencem C. Siliem, a rozkázal Messalinu zabít (r. 48). Poté se oženil se svou neterí Agrippinou a adoptoval (r. 50) jejího syna z prvního manželství Domitia Nerona, přičemž za jeho vychovatele určil Seneku. Aby Agrippina zajistila Neronovi trůn, oženila ho se svou nevlastní dcerou Octavií, ačkoliv ta už byla zasnoubena s L. Silanem. R. 54 otrávil Agrippina Claudia a Nero se stal císařem. Společně pak otrávil Britannika. Několik let byla Agrippina faktickou vládkyní, ale nakonec byla i ona zavražděna Neronem (r. 59), protože se stavěla proti jeho novému sňatku s Poppaeou. Ze stejného důvodu Nero odstranil i Octavii. Byla falešně obviněna z cizoložství a poslána do vyhnanství na ostrov Pandataria, kde byla krátce nato zavražděna. Poppaea sama zemřela r. 65 ve vysokém stupni těhotenství na následky zranění, které jí v hněvu způsobil Nero. V témže roce byl donucen k sebevraždě Seneca. R. 68 zemřel vlastní rukou také Nero poté, co byl senátem prohlášen za nepřítele státu a odsouzen k smrti.

¹ Překlad byl pořízen z těchto vydání a komentářů: *Octavia. A Play Attributed to Seneca*. Edited with Introduction and Commentary by R. Ferri. Cambridge 2003; Pseudo-Sénèque: *Hercule sur l'Oeta, Octavie* (Sénèque, Tragédies, tome III). Texte établi et traduit par F.-R. Chaumartin. Paris 1999; Seneca: *Ottavia*. Con note di G. Ballaira. Torino 1974.

Octavia není drama v „klasickém“ slova smyslu. Podle Aristotela je „základem a takříkajíc duší tragédie děj“, v *Octavii* však žádná zápleтка rozvíjena není. Děj je statický, rozuzlení je předjímáno už v úvodu a události nezadržitelně spějí k závěrečné katastrofě. Postavy na scéně nejednají, ale pouze lamentují, mluví spolu a vyprávějí, co se stalo mimo scénu. Hlavní postavy Nero a Octavia se na scéně nikdy nesetkají. Relativně nejaktivnější je zde Nero, který vydá několik rozkazů a přijme některá rozhodnutí, kdežto Octavia je naprosto pasivní a bezmocná oběť jeho zlovolnosti. Nero činí zlo z vrozené zvrácenosti a je představen jako typický tyran, který se objevuje v římské literatuře tzv. stříbrného období často.

Jestliže Octavia je bezmocná, politováníhodná Neronova oběť, není na tom její sokyně Poppaea o mnoho lépe, takže i ona budí náš soucit. Na scénu nepřichází vítězně a zpupně, jak ji líčí Octavia, ale v úzkostech a vyděšená vypráví chůvě svůj sen. Sen má vůbec v *Octavii* důležité místo (podobně jako v některých řeckých tragédiích, vzpomeňme na Aischylovu *Oběť mrtvým*, Sofoklovu *Elektru*, Euripidovu *Ifigenii v Tauridě*). Setkání s mrtvým bratrem ve snu znamená pro Octavii totéž, co pro Poppaeu pád do podsvětí a polibky mrtvého manžela: brzkou smrt. Drama tedy zahrnuje nejen minulou zkázu císařského rodu, ale předjímá i jeho budoucí osudy – smrt Octavie, Poppae a sebevraždu Nerona.

Postava Seneky je v dramatu zidealizována a značně se liší od jiných soudobých podání, např. Tacitova. Je zřejmé, že autor chtěl svému učiteli vzdát hold a zároveň ho obhájit jako člověka i jako Neronova vychovatele. Chůvy (Octaviina a Poppaeina) jsou pojaty tradičně jako důvěrnice ženských postav, které mají utěšovat, povzbuzovat a směřovat k racionálnímu chování. Poppaeina chůva nepostrádá takřka tragikomické rysy, když interpretuje její sen zcela obráceně v Poppaein prospěch. Postava prefekta – a zřejmě se jedná o neblaze proslulého Tigellina – tvoří kontrastní pár s Neronem a zdůrazňuje tak jeho krutost. Pozoruhodný je dvojí (nebo podle některých komentátorů dokonce trojí) chór, který se neomezuje na filozofické reflexe a rady, ale je dosti zásadním účastníkem děje. Vždyť vzpora římského lidu (chór I.) je pro Nerona nakonec záminkou, aby poslal Octavii do vyhnanství.

Octavia jakožto římské historické drama je zasazena dějově do konkrétního historického okamžiku, ale také na římskou historii odkazuje, ať už je to např. v Neronově líčení hrůz občanských válek nebo ve scéně, v níž lid nostalgicky vzpomíná na slavné republikánské doby. Přesto však *Octavii* nelze s jistotou považovat za typickou představitelku praetexty, protože vedle historických reálií zde důležité místo zaujímá také řecká mytologie. Postavy jsou neustále pozvedány do mýtické roviny pomocí různých přirovnání: Octavia nařiká lépe než slavík Filomela, Agrippina přichází jako Erinye s podsvětní pochodní, Poppaea je krásnější než Helena Trójská, Řím má krutější mravy než barbarská Taurida apod. Stejnou funkci zde plní všudypřítomné aluze na řeckou tragédii (úvodní monodie odkazuje na Sofoklovu *Elektru*, závěrečný exodus na *Antigonu*). Osud Octavie i julsko-klaudijské dynastie se tak dostává do stejného nadčasového prostoru jako osud prokletého rodu Atreovců, v němž se vina dědila z generace na generaci.

Autor *Octavie* byl sice Senekův obdivovatel a epigon, ale badatelé leckdy opovržlivě konstatují, že jeho styl zdaleka nedosahuje rafinované hutnosti a „baroknosti“ stylu Senekova. Ve srovnání s ním je náš autor neobratný a těžkopádný. Neovládá Senekovo umění pádných sentencí, jeho souvětí jsou složitá, šroubovaná a blíží se spíše jazyku prózy. Snaží se používat obvyklé poetismy, které zná z Vergília a Ovidia, ale neustálým opakováním je rozměňuje. Postrádá schopnost variace, jeho slovník je poměrně fádňí a stále se v něm vracejí stejná epiteta (např. saevus, tristis, miserus). Avšak možná právě tyto rysy, tato neumělost z *Octavie* činí tak působivý obraz doby, kdy „bohové nejsou a světu vládne strašná Erinye“.

OCTAVIA

OSOBY:

OCTAVIA, dcera Claudia, Neronova manželka a nevlastní sestra

CHŮVA Octavie

SENECA, filozof, bývalý Neronův vychovatel

NERO, římský císař

DUCH AGRIPPINY, Neronovy matky

POPPAEA, Neronova milenka a později manželka

CHŮVA Poppaey

PREFEKT, velitel vojska

POSEL

CHÓR I., římscí občané, stoupenci Octavie

CHÓR II, stoupenci Poppaey

XX

OCTAVIA

Svítá a toulavé hvězdy
před světlem prchají z nebe,
vstává Slunce, vlasy mu září,
přináší světu zas jasný den.
Pod tíhou tolika strastí
začínám znovu svůj nářek,
lépe než bájná Alkyoné,
lépe než slavík Filomela,
vždyť neštěstím překonám obě.
Pláču i nad tebou, matko,
ty jsi příčina mých muk,
poslouchej smutný pláč dcery,
může-li stín ještě vnímat.
Kéž by byla sudička Clotho
přetrhla nit osudu mého
dříve, abych nespátřila
rány a krev na tvé tváři!
Světlo, nosíš mi neštěstí,
protivíš se mi víc než tma!
Poté, co zemřela matka,
krutá macecha trýznila mě
rozkazy a vzteklou záští:
ta zlá Lítice přinesla mi
na svatbu podsvětní pochodně
a tebe také zahubila,

ubohý otče. Patřil ti
celý svět až za oceán,
prchali před tebou Britové,
svobodně žijící dosud
a neznámí vojákům našim.
A teď jsi mrtev, zavražděn
úkladně svou vlastní ženou,
tvůj palác i potomstvo tvé
otročí tyranovi.

CHŮVA

Když kdokoli tu stane uchvácen
přepychem paláce a klamnou nádherou,
ať zví, že rozvrácen byl tento mocný
dům zásahem vrtkavé Štěstěny
i potomstvo Claudia, jenž vládl
celému světu a oceán zkrotil,
aby svým lodím umožnil plavbu.
Ten, který první ujařmil Brity
a s flotilou brázdil neznámá moře,
jenž v bezpečí byl v barbarských krajích
i uprostřed rozbouřených vln,
ten padl zločinem manželky své,
ona pak rukou syna Nerona,
jenž otrávil bratra Britannika.
Octavie trpí, nešťastná sestra
a zároveň choť a nemá sílu
těžký žal skrýt, když hněv jí v tom brání.
Prchá stále před manželem krutým
a stejnou záští plane k ní on.
Marně se snažím věrně a s láskou
její bol tišit. Nesmírná bolest
odmítá rady a nelze ovládnout
vznešený zápal, spíš pak nabývá sil.
Bojím se a tuším hrozný zločin,
- kéž ho odvrátí bohové mocní!

OCTAVIA

Ó, nic se nemůže rovnat
mému bídnému osudu,
ani tvé strasti, Elektro!
Tys mohla v zármutku oplakat
zavražděného otce,
zločin pomstít s pomocí bratra,
jehož jsi s láskou ukryla
z dohledu nepřítele.
Mně rodiče vyrval zlý osud,
ale strach mi brání plakat,
nesmím truchlit nad vraždou bratra,
jenž byl mou jedinou nadějí

a krátkou útěchou v žalu.
Nyní živa pro své nářky
jsem jen stínem velkého jména.

CHŮVA

K mému sluchu dolehl hlas
mé smutné paní. Zrychlím svůj
stařecký krok a vejdu k ní.

OCTAVIA

Pohled' na mé slzy, chůvo,
věrná družko mé bolesti.

CHŮVA

Kdy už se konečně zbavíš,
ubohá, těchto svých útrap?

OCTAVIA

Až přijdu k podsvětním stínům.

CHŮVA

Toho kéž se nedožiju.

OCTAVIA

Můj život teď řídí osud,
nikoliv tvá zbožná přání.

CHŮVA

Snad ti dá bůh lepší časy.
Teď se snaž usmířit muže
poslušností a lichotkami.

OCTAVIA

Spíše bych přemohla kruté
tygry a divoké lvy než
srdce krutého tyrana.
Nenávidí všechny,
kdo mají vznešený původ,
pohrdá bohy i lidmi
a nestačí na ten úděl,
který mu dala zločinem
hrozným nestoudná matka.
Možná se nevděčník styděl,
že dostal darem tuto říši
od bídné ženy, tak se jí
odvděčil vraždou, a ona
si navždy ponese tu slávu.

CHŮVA

Nech si ta slova pro sebe,

nemluv tak nahlas a zbrkle.

OCTAVIA

I kdybych všechno snášela, neskončí
má trápení jinak než hroznou smrtí.
Má matka je zabita, zavražděn otec
i bratr, já jsem zavalena žalem,
smutkem, neštěstím, nenáviděna
manželem a podřízena služce.
Netěší mě život, chvěju se strachem
ne ze smrti, ale ze zločinu.
Zůstanu-li bez viny, zemřu klidná.
Vždyť mnohem horší než smrt je pro mě
pohled na jeho surovou, nadutou tvář,
muset tyrana líbat, poslouchat
a bát se jeho nejmenších pokynů.
S bolestí v srdci to musím snášet
po vraždě bratra, z níž raduje se
a jehož říši vládne hnusný vrah.
Jak často vidím smutný bratrův stín,
když mé tělo spočine v klidu
a spánek zavře uplakané oči!
Ve slabých rukou drží pochodně
a výhružně hledí na Nerona,
pak ale před ním zděšeně prchá
do mé komnaty a ke mně se tiskne.
Nepřítel běží za ním a jednou
ranou mečem probodne bratra i mě.
Pak ze snu mě vytrhne hrůza a děs
a znovu se bojím a pláču.
Navíc je tady ta zpupná děvka,
která jen vzkvétá ze zkázy domu.
To kvůli ní syn posadil matku
na loď, jež měla ji odvézt do podsvětí.
Když zachránila se z trosk lodi,
on, horší než moře, zabil ji mečem.
Jak mohu doufat – po tak zrůdném činu?
V mém domě číhá vítězná sokyně,
nenávidí mě a za své smilstvo
chce hlavu zákonné manželky.
Vystup z podsvětí, otče, a pomoz mi,
nebo dej, ať se otevře země,
a já se vrhnu střemhlav do styžských vln.

CHŮVA

Ach, marně voláš stín svého otce!
O své děti se po smrti nestará
ten, který zaživa dal přednost
cizímu dítěti před vlastním synem
a s neteří se spojil v hanebném svazku.

Zde se zrodila řada zločinů:
všechny ty strašné vraždy, úskoky, lsti,
touha po vládě, žízeň po krvi.
Za oběť jejich sňatku padl Silanus,
budoucí zeť, aby se nedostal
k moci kvůli manželství s tebou.
Svou krví poskvřnil otcovský dům,
falešně obviněn ze zločinu.
Byl dobyt palác. Pak přišel Nero,
lstí tvé macechy nepřítel se stal
císařským synem a brzy zetěm.
S mladíkem zvrhlé povahy vdali tě
proti tvé vůli, svatební pochodně
zažehla ta jeho strašná matka.
Tím úspěchem byla tak rozběsněná,
že se jí zachtělo vládnout světu.
Kdo by spočítal všechny zločiny
a mrzké lsti té nestoudné ženy,
když prahla po vládě za každou cenu?
Zděšeně tehdy prchla Spravedlnost
a místo ní do paláce přišla
krutá Erinye, jež potřísnila
styžskou pochodní svaté penáty
a vztekle pošlapala práva lidská
i božská: manželka otrávila
vlastního muže, ale brzy sama
zemřela zločinem svého syna.
A ty jsi také mrtev, Britanniku,
náš ubohý, nešťastný chlapče,
byl jsi zářivou hvězdou a sloupem
císařského domu a nyní jsi,
ach, pouhý popel a smutný stín.
Když na hranici hořelo tvé tělo
a plamen spaloval tvé údy a tvář,
podobnou Amorovi, plakala
dokonce i tvá krutá macecha.

OCTAVIA

Ať zhubí i mě, sic padne mou rukou!

CHŮVA

K tomu ti příroda nedala dost sil.

OCTAVIA

Můj vztek a žal a zármutek,
bolest a zoufalství dají mi sílu.

CHŮVA

Spíš se snaž usmířit krutého muže.

OCTAVIA

Aby mi vzkřísil mrtvého bratra?

CHŮVA

Aby ses ty sama zachránila
a svým potomstvem obnovila
rod otcův, kterému hrozí zánik.

OCTAVIA

Ach, vždyť císařský palác dostane
jiné potomstvo a mě čeká strašný
osud tak jako ubohého bratra.

CHŮVA

Může tě povzbudit přízeň lidu.

OCTAVIA

Ale nezbaví mě mého neštěstí.

CHŮVA

Moc lidu je velká!

OCTAVIA Moc vládce větší.

CHŮVA

Vrátí se k manželce!

OCTAVIA Souložnice to nedovolí.

CHŮVA

Všichni ji nenávidí!

OCTAVIA On ji miluje.

CHŮVA

Není jeho ženou!

OCTAVIA Brzy bude a navíc matkou.

CHŮVA

Mladický žár vždy zpočátku plane,
pak ale slábne a netrvá dlouho.
Zvrhlá vášeň je jako lehký dým,
láska k choti však zůstává věčná.
Vždyť i ta, která kdysi poskvnila
tvé manželství a srdci Nerona
tak dlouho vládla, ač otrokyně,
se nyní začala bát...

OCTAVIA ...úspěšnější rivalky.

CHŮVA

Ted' poníženě dává oběti
bohům, protože dostala strach.
Tak i Poppaeu opustí Amor,
ten lehkovážný, přelétavý bůh.
Ať je jakkoli krásná a pyšná,
svou mocí bude se radovat krátce.
Sama bohyně Juno
trpěla stejně jak ty,
když podváděl ji proměněn
pán nebe a otec bohů:
jednou v labutím hávu,
jindy v podobě býka,
nebo se rozplynul ve zlatý déšť.
Vidíš, z Lédiných synů jsou
hvězdy a na nebi září,
Bacchus sídlí na Olympu
a Hercules dostal Hébé –
Junony už se nemusí bát,
z nepřítele se stal zetěm.
Zvítězila vždy poslušnost
a moudrost vznešené choti.
Jediná nejvyšší Juno
drží teď Hromovládce
na jejich nebeském loži,
Jupiter už neopouští
svůj palác v mracích a krásou
smrtnou nebývá zajat.
Také ty, pozemská Juno,
Augustova sestra i choť,
snaž se překonat svou bolest.

OCTAVIA

Spíše se spojí moře s hvězdami
a voda s ohněm, nebe s podsvětím,
den s vlhou nocí a světlo s temnotou,
než mé srdce se zvráceným srdcem
toho zločince, jenž zabil mi bratra.
Kéž by nebeský vladař rozdrtil
plameny odporného císaře!
on, který vrhá blesky, až země
se třese a straší nás znameními
a posvátnými ohni: viděli jsme
přece na obloze kometu zářit
zlověstným světlem, tam, kde Bootes
řídí svůj vůz, ztuhlý polárním chladem.
Vždyť samo nebe je poskvrněno
odporným dechem krutého tyrana
a hvězdy hrozí pohromami

všem lidem, jimž ten ničema vládne!
I netvor Typhon, kterého kdysi
zrodila Země, byl lepší než on.
Tenhle mor je strašnější, tenhle
nepřítel bohů i lidí, jenž vyhnal
bohy z chrámů a občany z vlasti,
zabil bratra a prolil krev matky –
a on si klidně žije a dýchá
a svým dechem otravuje vzduch!
Ó, nejvyšší otče, proč ukvapeně
vrháš své střely a plýtváš jimi?
Proč váhá tvá královská pravice
zasáhnout takového zlosyna?
Ať odpyká si trest za zločiny
ten vetřelec Nero, Domitiův syn,
ten tyran, který špatnými mravy
jen poskvřňuje jméno Augusta.

CHŮVA

Že není hoden manželství s tebou,
uznávám, ale poddej se osudu,
mé dítě, a nechtěj pokoušet
hněv toho ukrutného muže.
Snad nastane jednou radostný den,
kdy přijde tě pomstít nějaký bůh.

OCTAVIA

Hněv bohů doléhá na tento dům
už dlouho. Mou ubohou matku
postihla šílenstvím krutá Venuše:
ač vdaná, oddávala se smilstvu
a v pominutí smyslů zapomněla
na nás, na manžela, na zákony.
K jejímu cizoložnému sňatku
pak přišla mstitelka Erinye,
ve vlasech se jí kroutili hadi,
a krví uhasila svatební
pochodně, ukradené manželovi.
V srdci vládce vzplál hněv a touha po vraždě,
má nešťastná matka zemřela mečem
a mě tu nechala napospas nářkům.
Do podsvětí stáhla s sebou muže
i syna a náš rod vydala zkáze.

CHŮVA

Nech už toho pláče a zármutku
a neruš stín své matky, která
si těžce odpykala svou vinu.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

CHÓR I

Jakou jsme to zaslechli zvěst?
Kéž se mýlí všichni, kteří
tu fámu opakují,
kéž nová žena nevkročí
do komnat vládce a manželka
jeho z Claudiova rodu
kéž zůstane ve svém domě.
Kéž zrodí děti, záruku míru,
jímž radovat bude se svět,
a sláva Říma bude věčná.
V manželství s bratrem zůstává
bohyně Juno; proč sestru
a manželku Augustovu
vyhánějí z vlastního domu?
Což jí nepomůže mravnost,
panenská cudnost a úcta
k jejímu božskému otci?
My jsme však také zapomněli
na svého vládce Claudia,
když zemřel, a jeho děti
jsme zradili, jak radil strach.
Pravá kdysi byla římská
statečnost a muži měli
v žilách pravou Martovu krev.
Tehdy vyhnali zpupné krále
z tohoto města a právem
pomstili smrt Virginie,
kterou vlastní otec zabil,
aby ji ušetřil otroctví,
aby nezvítězil zvrhlý chtíč.
Též kvůli tobě začala
strašná válka, Lucretie,
když jsi byla zneuctěna
tyranem krutým a vlastní
rukou sis vzala život.
Potrestali i Tullii,
Tarquiniovu manželku,
za její bezbožný zločin:
přes mrtvé tělo otce svého
zvrácená jezdila s vozy
a roztrhané údy starce
ta stvůra odmítla pohřbít.
Však také náš věk byl svědkem
hrozného zločinu syna,
který poslal svou matku Istí
na moře v osudné lodi.
Námořníci opouštějí
klidný přístav, moře se

rozezní údery vesel.
Když loď vjíždí na hlubinu,
rozpadá se, přetížená,
a potápí se do moře.
Nesmírný křik se ke hvězdám
zvedá, spolu s ženským nářkem.
Každý vidí v duchu smrt hroznou
a snaží se utéci před ní:
jedni se chytají prken
z rozpadlé lodi a po vlnách
plují, druzí k pobřeží plavou,
mnohé osud do hlubin stáhne.
Augusta si roztrhne šat,
rve si vlasy a svou tvář
hořkými slzami skrápí.
Když vidí, že není naděje,
plane hněvem a bezmocně
zvolá: „Taková odměna,
synu, za vše, co jsem ti dala?
Ach, zasloužím si tuto loď,
neboť jsem tě porodila,
šílená, dala jsem ti život,
vládu, jméno Caesarovo!
Vynoř svou tvář z Acherontu
a potěš se mým trestem, choti!
To já jsem vinna tvou smrtí,
to já ti zavraždila syna,
pohled', zemřu zaslouženě
nepohřbena, pohlcena
krutými vlnami moře.“
Ústa má už plná vody,
vír ji stáhne a příboj
ji vymrští zpátky, do vln
rukama ze strachu bije,
a pak vyčerpaná se vzdává.
Zůstala v srdcích služebných
věrnost, co pohrdá smrtí:
mnozí jdou pomoci paní,
ač sami jsou zesláblí z vln,
táhnou ji z vody a nahlas
ji povzbuzují. Nač jsi ale
unikla krutému moři?
Zemřeš mečem svého syna –
byť tomu uvěří stěží
potomci naši i všechna
pozdější pokolení.
Ten netvor zuří, že matka
se zachránila a žije,
a přidá další ohavný čin.
Spěchá rychle bez odkladu

zabít ubohou matku,
posílá sluhu s rozkazem
otevřít hrud' paní mečem.
Ona však nešťastná prosí
svého popravčího, aby
svou zbraň namířil do břicha.
„Sem bodni svůj meč, sem, kde jsem
chovala takovou stvůru“,
řekla s nesmírným pláčem
a spolu s krví vydechla
konečně zoufalou duši.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

SENECA

Proč jsi mě vynesla tak vysoko,
všemocná Štěstěno s šalebou tváří,
ač jsem byl spokojen se svým osudem?
Aby můj pád byl o to strmější
a abych musel se o to víc bát?
Lépe mi bylo v ústraní korsických skal,
daleko od zlé nenávisti lidí,
když se má mysl mohla oddávat
jen studiu, volná a svobodná.
Jak rád jsem hleděl na nebeskou klenbu,
to nejkrásnější, co vytvořila
matka Příroda: proměny oblohy
a posvátný běh slunce, v noci pak
luna, kolem níž září do daleka
bludné hvězdy, ty klenoty vesmíru.
Až nebe zestárne, celý svět znovu
se zřítí do temného chaosu.
Tehdy nastane lidem poslední den
a nebe se zhroutí na bezbožný rod.
Pak vesmír zrodí se znovu lepší
a vznikne nové lidské pokolení,
podobné tomu, které tu žilo,
když svět byl mladý a vládl mu Saturn.
Laskavě tehdy panovala lidem
panenská Spravedlnost, mocné božstvo,
seslané z nebes, a s ní svatá Zbožnost.
Lidé neznali války ani zbraně
ani hřmotný zvuk vojenské trubky
a nestavěli hradby kolem měst;
všude se smělo, všechno patřilo všem.
A žírná Země sama od sebe
otvírala své úrodné lůno,
jak šťastná matka poslušným dětem.
Pak přišlo plémě o něco tvrdší
a třetí, důmyslné a zručné,

stále však ještě bez zločinu.
Brzy pak čtvrtý rod, jenž neměl stání
a směle honil v lesích divokou zvěř.
Dokázal také lovit ryby z vln
sítěmi nebo udicí lehkou,
oklamat ptáky a do klece chytat
a spoutat jařmem divoké býky.
Svobodnou Zem začal brázdit pluhem,
takže zraněná své poklady skryla
hluboko do posvátného lůna.
Další věk, který byl ještě horší,
však vnikl do útrob matky Země,
tam vyrval těžké železo a zlato
a ozbrojil hned své surové ruce.
Založil říše a určil jim meze
a vybudoval si nová města,
své domy bránil se zbraní v ruce
a kvůli kořisti dobýval cizí.
Tak uprchla ze země Spravedlnost
před ukrutnými mravy těch lidí,
jež ruce měli krvavé od vražd,
a stala se na nebi ozdobou hvězd.
Touha po válce a hlad po zlatě
postupně rostl po celém světě,
až přišel největší mor, rozmařilost,
a tato nákaza svůdná se šířila
a sílila pošetilostí lidí.
Všechny ty hříchy, které tak dlouho
už bují, se teď nakupily v nás.
Drtí nás hroznou tíhou tato doba,
v níž zločiny vládnou, bezbožnost řádí,
panuje chlípnost a všemocný chtíč
a nade vším vítězí rozmařilost,
chtivě se sápe po pokladech světa,
aby je mohla zas rozhazovat.
Však hled'me, tamhle přichází Nero
hromových krokem, se vzteklou tváří.
Děsím se, co asi zamýšlí.

NERO

Pošli muže za Plautem a Sullou,
ať přinese mi jejich hlavy.

PREFEKT

Tvůj rozkaz bude ihned vyplněn.

SENECA

Neměl bys tak jednat s příbuznými.

NERO

Být spravedlivým je jednoduché
tomu, kdo se nemusí ničeho bát.

SENECA
Dobrý lék proti strachu je laskavost.

NERO
Vládce má právo zabít nepřítele.

SENECA
Otec vlasti má zas občany chránit.

NERO
Názory starce jsou pro malé děti.

SENECA
I prudké mládí je třeba řídit.

NERO
V svém věku mám už rozumu dost.

SENECA
Kéž ti bohové dají za pravdu!

NERO
Nemám strach z bohů, když sám jsem bohem.

SENECA
Tím spíše měj strach, když máš takovou moc.

NERO
Má Štěstěna mi dovoluje vše.

SENECA
Té bohyni nevěř, je přelétavá.

NERO
Jen slaboch neví, co všechno smí.

SENECA
Správné je to, co se sluší, ne co se smí.

NERO
Zbabělce ušlape dav!

SENECA A tyrana zničí.

NERO
Zbraně ochrání vládce.

SENECA Důvěra ho chrání lépe.

NERO

Císař má vzbuzovat strach.

SENECA Více však lásku.

NERO

Je třeba, aby se báli...

SENECA Násilí nezmůže nic.

NERO

...a poslouchali rozkazy.

SENECA Spravedlivé rozkazy...

NERO

O tom rozhodnu já.

SENECA ...které schválí lid.

NERO

Schválí je meč.

SENECA Toho se chraň!

NERO

Mám klidně trpět, že chtějí mou krev,
a nechat se bez pomsty zabít?
Vždyť Plauta a Sullu nezlomilo
ani vyhnanství a pořád jsou ještě
posedlí myšlenkou na mou vraždu.
Ve městě mají mnoho příznivců,
kteří to mohou učinit za ně.
Ať zhynou všichni ti podezřelí
i manželka, kterou nenávidím,
ať odejde za svým drahým bratrem.
Ať padne všechno, co vyčnívá.

SENECA

Je krásné být prvním z moudrých mužů
a sloužit vlasti, šetřit poražené,
svůj hněv ovládat a zdržet se vražd,
dát světu klid a všem svým lidem mír.
To je největší ctností vladaře
a touto cestou přijdeš do nebe.
Tak první otec vlasti Augustus
byl přijat nahoře mezi hvězdami
a v chrámech uctíván je jako bůh.

Předtím jím Štěstěna dlouho vláčela
po zemi i po moři v hrozných válkách,
než zničil nepřátele svého otce.
Tobě však tato bohyně dala
bez krve a snadno otěže vlády
a podřídila zemi i moře
tvé vůli. Ustoupila zlá závist,
získal sis přízeň sněmu a jezdců
i senátu: všichni se usnesli,
že ty jsi svrchovaný pán lidstva,
původce míru a otec vlasti,
jenž řídí celý svět z vnuknutí bohů.
Řím prosí tě, abys sloužil tomu jménu,
a do tvé péče svěřuje občany.

NERO

Je to dar bohů, že Řím i senát
mně slouží a nikoliv já jim
a že jejich ponížená slova
a prosby prozrazují, že mají strach.
Jaké šílenství chránit občany,
kteří se honosí vznešeným rodem –
jsou nebezpeční pro mě i pro vlast!
Je přece možné ty podezřelé
do Hádu poslat jedním slovem!
Což nezavraždil Brutus Caesara,
ač ten mu předtím daroval život?
Ten, který nebyl přemožen v boji,
a podmanil si tolik národů,
který byl ctěn jako Jupiter sám,
ten velký Caesar padl zákeřně
odporným spiknutím spoluobčanů.
Kolik už krve viděl zmučený Řím!
Vezměme třeba božského Augusta
– jenž zasloužil si nebe svou ctností –
kolik ten zahubil vznešených mužů,
mladých i starců po celém světě,
když prchali před hroznou smrtí,
odsouzení proskripčním seznamem.
Smutní otcové viděli hlavy
zabitých, vystavené na foru,
potřísněném zaschlém hnisem a krvi,
jak stékala z tlejících tváří.
Své blízké však nesměli oplakat
ani nad nimi nesměli truchlit.
To ale nebyl konec krve a vražd.
U Filipp dlouho zůstalo ležet
dost mrtvol pro ptáky a divé šelmy.
Moře zas spolklo nesčetně lodí
a mužů, vraždících své příbuzné.

Válkami tří vůdců se otřásal svět.
Antonius byl poražen na moři
a zavraždili ho na útěku.
Zhýralý Egypt vsákl jeho krev,
tam bloudí jeho stín, tam je pohřbena
bezbožná, dlouhá občanská válka.
Znavený vítěz pak konečně schoval
svůj meč, ztupený z tolika sečí,
a nyní svou vládu nastolil strach.
Žil v bezpečí, chráněn svými vojáky
a poslušný syn z něj učinil boha,
takže je nyní uctíván v chrámech.
Stejně tak já přijdu mezi hvězdy,
až můj meč zneškodní nepřátele
a založím rod, hodný mého jména.

SENECA

Tvému domu dá božské potomstvo
tvá sestra, spojená s tebou sňatkem,
Claudiova dcera a ozdoba rodu.

NERO

Nejsem si jist, zda byl jejím otcem,
když měla tak zvrácenou matku.
Navíc mě má žena nemá ráda.

SENECA

V tak útlém věku se láska skrývá
a stydí se rozhořet plameny.

NERO

To jsem si sám dlouho marně myslel,
i když její tvář prozrazovala
tak jasně hroznou nenávist ke mně.
Teď však konečně pomstím svou bolest.
Našel jsem ženu, která je mě hodna
rodem i krásou, jíž se nevyrovná
ani Venuše, Juno a Diana.

SENECA

Manžel má hledět spíš na počestnost,
věrnost a řádné mravy své ženy.
To jsou dobré vlastnosti srdce,
jež jako jediné trvají navždy.
Květ krásy však vadne, jak běží čas.

NERO

Bůh obdařil ji všemi přednostmi,
taková žena se zrodila pro mě.

SENECA

Jsi ztracen v zajetí boha lásky.

NERO

Amor je pánem celého světa,
vždyť nepřemůže ho ani Jupiter.
Pronikne do vln i do podsvětí
a nutí bohy sestoupit z nebes.

SENECA

Lidé si mylně představují,
že Amor je ukrutný bůh s křídly,
že má luk s šípy a pochodeň strašnou
a že je syn Venuše a Vulkána.
Avšak láska je svůdný žár srdce
a přelud mysli, jenž rodí se v mládí
a roste v přepychu a zahálce
uprostřed veselých darů Štěstěny.
Když ji přestaneš živit a hýčkat,
své síly brzy ztratí a zhyne.

NERO

Pro mě je láska zdrojem života,
vždyť umí zkrotit i divoké šelmy.
Jen díky rozkoši nevyhyne
lidský rod, ale stále se množí.
A tento bůh mi ponese pochodně
na svatbu s Poppaeou a spojí mě s ní.

SENECA

Lid bude zarmoucen z vašeho sňatku,
vždyť ani slušnost ho nedovoluje.

NERO

Proč nesmím já, co dělají všichni?

SENECA

Jsi vládce, žádá se od tebe víc.

NERO

Vyzkouším, zda jejich slepá přízeň
se zlomí a ustoupí před mou mocí.

SENECA

Raději poslechni své občany.

NERO

Je špatné, když císaři vládne lůza.

SENECA

Země se otevřela, vycházím
z Tartaru, v krvavé ruce nesu
jim na svatbu podsvětní pochodeň.
Jen ať se Poppaea spojí s mým synem
v zločinném sňatku! Pomsta matky
ten plamen změnil v pohřební hranici.
I v podsvětí si stále pamatuji,
jak mě bezbožně zabil, a tíží mě,
že má smrt zůstala nepomstěna.

Za mé zásluhy, za tuto říši
mi syn připravil pohřební loď.
V noc mého ztroskotání nedopřál mi
ani čas oplakat smrt mých druhů
a jeho hanebný skutek, neboť
připojil čin ještě odpornější.
Tak vyrvána moři jsem nakonec
zhynula mečem a plná ran
ve vlastním domě jsem vydechla duši.
Ani má krev však nehasila
synovu nenávist ke mně – tyran
ted' zuří kvůli pouhému jménu:
mou památku ničí, sochy, nápisy
po celém světě. Vládu nad ním
jsem z lásky dala malému chlapci
já nešťastná k vlastní záhubě.
Můj mrtvý choť mě pronásleduje
a plameny útočí na mou tvář,
doráží na mě, hrozí, vyčítá
svou i synovu smrt, žádá původce
vraždy. Měj strpení, dočkáš se brzy!
Už mstící Erinye chystá mu smrt,
jakou si zaslouží ukrutný tyran:
rány, zbabělý útěk a mučení,
horší než strašný trest Sisyfův,
než Tantalova žízeň i kolo,
jež věčně točí se s Ixionem.
Ve své pýše si postaví palác
ze zlata a mramoru, dá hlídat
ho vojskem, celý svět bude mu platit
a Parthové líbat krvavé ruce,
králové snesou mu poklady k nohám.
Necht', přijde však den a čas, kdy vydá
nepřátelům svou zločinnou duši
a hrdlo, zničen, zbaven všeho a sám.
Ach, jak nakonec dopadla má přání!
Kam tě až dostal šílený osud,
můj synu, že před tvým neštěstím mizí
i hněv matky, kterou jsi zahubil!
Proč mé útroby nerozsápaly
divoké šelmy, dříve než jsem tě
maličkého porodila! Zemřel bys
bez vědomí, bez zločinu, nevinný, můj!
Se mnou spojený a v mém objetí
bys poznal pokojné sídlo blažených,
otce a předky, vznešené muže.
Ted' jim však zbývá jen věčný zármutek
a stud kvůli tobě, stejně jako mně,
že zrodila jsem takovou stvůru.
Svou tvář schovám raději do podsvětí –

jako macecha, manželka, matka
jsem byla zhoubou pro všechny své blízké.

XX

OCTAVIA

Neplačte dnes, když město
slaví a já, abyste
nevzbudili svou přízní ke mně
prudký hněv vládce a abych
nebyla já vaší zkázou.
Vždyť není to první rána
pro mé srdce, snesla jsem horší.
Dnes skončí mé utrpení,
třeba smrtí! Aspoň nemusím
snášet pohled na mužovu
krutou tvář, nebudu trpět
se služkou pod jednou střechou.
Nebudu ženou Augusta,
ale pouze jeho sestrou.
Jen když budu ušetřena
mučení a strachu ze smrti...
Ubohá, jak můžeš doufat
v takové šílenství? Víš přece,
čeho je schopen ten zlosyn!
Nechali tě tak dlouho žít
jako oběť k tomuto sňatku
a nyní konečně padneš.
Proč se však stále přes slzy
ohlížíš k domácím bůžkům?
Pospěš ven z tohoto domu,
 pryč z krvavého paláce!

CHÓR I.

Hle, nadešel tedy už den,
o němž se dlouho mluvilo!
Octavie je vyhnána
z komnat krutého Nerona,
vítězně přišla tam Poppaea.
Zatím však otálí naše
věrnost a bolest váhá,
utlumena hrozným strachem.
Kde je síla římského lidu,
který kdysi porazil
mnohé slavné vojevůdce,
zákony dával své vlasti,
pocty občanům řádným,
vyhlašoval válku i mír,
zkrotit barbarské národy
a uvěznil jejich krále?

Ted' však všude kolem sebe
vidíme pochmurný obraz
Poppaey spojené s Neronem.
Pojďme svrhnout na zem sochy,
příliš podobné té ženě,
a ji samotnou vyžehneme
z urozeného lože!
Vezměme rychle útokem
palác krutého vládce!
Přineste zbraně a oheň!

XX

CHŮVA POPPAEY

Proč prcháš ze svatebního lože,
kam běžíš, dítě, a proč se tak chvěješ?
Proč pláčeš? Nastal přece ten den,
o nějž jsme dlouho prosily bohy:
jsi sňatkem spojena se svým Caesarem,
kterého jsi zajala svou krásou.
Venuše, matka Amora, kterou ctíš
poslušně jako nejvyšší božstvo,
ho spoutala a předala tobě.
Byla to podívaná, když přišla jsi
sem, do toho honosného domu –
i senátoři žasli nad tvou krásou,
když oltář polévala jsi vínem
a vděčně obětovala bohům,
hlavu zakrytou lehkým závojem.
A po tvém boku on, vznešený vladař,
vykročil pyšně za jásání davu
a radost zářila mu z tváře stejně,
jako když Péleus pojal za ženu
Thetis, jež přišla ze zpěněných vln,
a jejich svatbu prý slavili svorně
všichni bohové nebeští i mořští.
Řekni mi tedy, co se ti stalo,
že jsi takbledá, a odkud ty slzy.

POPPAEA

Jsem celá vyděšená z hrozného snu
a šílím, chůvo, jsem zbavená smyslů.
Když po tom veselém dni přišla noc
a bledé hvězdy blikaly ve tmě,
usnula jsem v objetí Nerona,
ale spala jsem klidně jen krátce.
Uviděla jsem pohřební průvod,
jak slaví můj sňatek. Římské matky
si rvaly vlasy a naříkaly
v strašlivém hřmotu vojenských trubek

a mezi nimi matka mého muže,
Agrippina, jak šílená mávala
krvavou pochodní a hrozila mi.
Chtěla jsem jít za ní, ale náhle
se země pode mnou otevřela
a já jsem padala do propasti.
Najednou jsem spatřila své lůžko
a znaveně jsem usedla na ně.
Pak jsem viděla přicházet zástup
a s ním bývalého muže a syna.
Crispinus vběhl mi do náruče,
aby se znovu potěšil polibky,
když v tom zděšeně do domu vtrhnul
Nero a mečem proklál si hrdlo.
Konečně mě probudil strach a děs –
třesu se hrůzou po celém těle,
srdce mi buší, strachy jsem němá,
až teď jsi mě ty přiměla mluvit.
Proč ale hrozí mi podsvětní stíny
a proč jsem viděla krev svého muže?

CHŮVA POPPAEY

Cokoli ve dne trápí tvou mysl,
to ve spánku ti přináší znovu
tajemné, posvátné poselství snu.
Divíš se, že jsi viděla svůj pokoj,
své lůžko, svého muže, ač spala jsi
v náruči nového manžela?
A zneklidňuje tě v tak šťastný den
podivný průvod plačících žen?
Ten oplakával rozvod Octavie
a zapuzení z otcovského domu.
Pochodeň, kterou nesla Augusta,
ti zvěstuje závist a potom slávu.
Podsvětí znamená, že váš svazek
bude stálý a potomstvo věčné.
A tvůj císař si sám proklál hrdlo,
protože nepovede žádné války
a bude vládnout v míru, beze zbraní.
Tak už se uklidni a neměj strach,
buď veselá a vrať se do postele.

POPPAEA

Půjdu teď raději do svatyně
obětmi usmířit bohy a prosit,
aby zažehnali hrozby toho snu
a soslali děs na mé nepřátele.
Ty zatím se za mě zbožně modli,
aby byl zbytečný tento můj strach.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

CHÓR II.

Je-li pravda, co vypráví
pověst o Jupiterových
únosech a něžných láskách,
že prý tiskl v náruči Lédu,
pokryt peřím a s křídly,
jindy jako divoký býk
unesl na zádech Európu,
pak nyní určitě opustí
hvězdy, jimž vládne, a bude chtít
objímat, Poppaeo, tebe,
raději než kdysi Lédu
a Danae, kterou překvapil
v podobě zlatého deště.
Ať se Sparta chlubí krásou
Heleny, i její Paris!
Poppaea zastíní ženu,
jež pozvedla strašnou válku
a kvůli níž padla Trója...
Kdo se sem tak hlučně rítí?
S čím přichází, že sotva dýchá?

POSEL

Ať každý císařský voják brání
palác proti zuřícímu lidu!
Prefekti už stáhli své oddíly,
nic nezmůžou proti tomu běsu,
jež vzplál tak náhle a rychle roste.

CHÓR II.

Kvůli čemu se tak rozlítili?

POSEL

Dav žene náklonnost k Octavii
a rítí se sem, rozzuřený
kvůli bezpráví, jež se jí děje.

CHÓR II.

Řekni nám však, co žádají a proč.

POSEL

Chtějí vrátit Claudiově dceři
penáty, bratrovo lože a vládu.

CHÓR II.

Vždyť jeho lože nyní už patří
věrné a milující Poppaei!

POSEL

Zášť je spaluje a strhává je
k běsnění a nepřítelny zlobě:
všechny Poppaeiny sochy z mramoru
i z jasného bronzu leží na zemi,
převráceny a zničeny davem.
Údy vlečou na všechny strany
a šlapou po nich v prachu a blátě.
Já neodvážím se opakovat,
co vykřikují, ale ta slova
jsou stejně hrubá jako jejich činy.
Chystají se zapálit sídlo vládce,
nevydá-li novou manželku lidu
a nepřijme-li Octavii zpět.
Jdu bez meškání splnit rozkazy
a sám povím o vzpouře císaři.

CHÓR II.

Proč se pouštíte marně
do strašných válek? Amorovy
střely nepřemůže nikdo!
Spálí vás těmi plameny,
kterými uhasil blesky
samotného Jupitera.
Zažijete strašná muka,
zasáhne-li vás. Nelze ho
ovládnout, je nelítostný.
To on přinutil hrdého
Achilla hrát na lyru,
rozdrtil řecké vojsko,
rozdrtil Agamemnóna,
rozvrátil říši Priama,
a zničil nádherná města.
Děsíme se, co udělá teď
ten krutý a surový bůh.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

NERO

Mí vojáci jsou příliš pomalí
a jejich hněv je příliš liknavý.
Proč neuhasili krví občanů
ty ohně, jež byly určeny pro mě?
Proč ještě není náš proslulý Řím
poset mrtvolami těch vzbouřenců?
Je však málo je potrestat smrtí,
ta chátra zaslouží si horší trest
za takový odporný zločin.
A ta, kvůli níž musím tohle snášet,
má podezřelá manželka a sestra,

at' zaplatí životem za mou bolest
a můj hněv at' uhasí svou krví.
Teď plameny zničím toto město
a provinilce zavalí oheň,
trosky, zoufalství, hrozná bída a hlad.
Lůza je zkažená blahobytem
mé vlády a moc si dovoluje,
nevděčná nechápe mou laskavost
a nesnese mír. Je náladová,
nechává se strhnout svou smělostí,
a nerozvážnost ji žene do záhuby.
Musím je zkrotit a přitlačit k zemi,
aby je už nikdy nenapadlo
pokusit se o podobnou drzost
a netroufli si ani pohlédnout
na posvátnou tvář mé manželky.
Můj trest je zlomí a naučí je
poslouchat pokyny jejich císaře!
Však tamhle vidím přicházet muže,
který je mi ze všech nejvěrnější,
a stal se proto velitelem mých vojsk.

PREFEKT

Hlásím, že vzpoura je potlačena
a ti, kdo se bránili, jsou mrtví.

NERO

A to mi má stačit? Tak poslouchá
voják rozkazy? Potlačils vzpouru –
jen takovou si zasloužím pomstu?

PREFEKT

Vždyť vůdcové davu jsou popraveni.

NERO

A co ten dav, který chtěl zapálit
můj dům a císaři rozkazovat,
manželku drahou odvést z mého lože,
poskvrnit ji svýma špinavýma
rukama a hnusnými nadávkami?
Ten přece nemá zasloužený trest!

PREFEKT

Chceš se pomstít všem svým občanům?

NERO

Chci pomstu, na niž se nezapomene.

PREFEKT

Tak rozkazuj, co mám udělat.

NERO

Nejprve padne můj hněv na tu,
která mě nejdříve rozhněvala.

PREFEKT

Řekni, co žádáš, a má ruka udeří.

NERO

Žádám smrt sestry, chci její hlavu.

PREFEKT

Mě obešel děs a třesu se hrůzou.

NERO

Nechceš poslechnout?

PREFEKT Proč mě tak zkoušíš?

NERO

Bráníš nepřítele.

PREFEKT Ženu nazýváš nepřítelem?

NERO

Ne, zločincem.

PREFEKT Máš důkaz její viny?

NERO

Vzpoura lidu.

PREFEKT Jsou to šílení!

NERO

Někdo je proti mně popudil.

PREFEKT To by ona těžko mohla.

NERO

Příroda dala ženě povahu
náchylnou ke zlu a vybavila ji
lstivostí, aby mohla lépe škodit.

PREFEKT

Nedala jí však sílu.

NERO

Aby bylo možné ji porazit,
zlomit ji strachem a pak potrestat.

Tak i tuhle ničemnou ženu
konečně zničí zasloužený trest.
Přestaň mi radit a splň můj rozkaz:
dej ji odvézt lodí někam daleko
na odlehlý ostrov a tam ji zabít.
Pak budu moci být zase klidný.

XX

CHÓR I

Ó, jak je strašná a zhoubná
přízeň a obliba lidu,
když zaduje do plachet
člunu příznivým větrem
a žene ho na širé moře,
potom však zeslábne náhle
a nechá ho napospas vlnám.
Stejně tak Gracchy zničila
přílišná láska lidu,
ty muže vznešené, přísné,
statečné a spravedlivé,
vynikající řečníky.
Podobnou smrtí skončil
tribun Livius Drusus,
neochránily ho úřady
ani střecha vlastního domu.
Známe i další příklady,
bolest však brání nám mluvit...
Zde vidíme přicházet tu,
jíž občané chtěli vrátit
domov a bratrovo lože.
Pláče, ubohá, protože
vojáci vedou ji na smrt.
Správně se chudoba skrývá
a žije pod skromnou střechou,
vysoké domy zato
kolikrát smete bouře
nebo je Štěstěna zboří.

OCTAVIA

Kam mě vlečete? Kam mě
posílají do vyhnanství
tyran a jeho královna?
Daruje mi snad ona život
ze soucitu k mým trápením?
Jestli se naopak chystá
mé strasti ukončit smrtí,
proč mi krutá nedopřeje
zemřít tady v rodné zemi?
Ne, teď už nemám naději,

já nešťastná! Tamhle vidím
bratrovu pohřební loď.
Kdysi vezla jeho matku
a teď na ní budu plout já,
nešťastná, zapuzená choť.
Zbožnost už nic neznamená
a bohové nejsou: světu
teď vládne strašná Erinye.
Kdo má dost slz, aby se mnou
oplakal mé utrpení?
Který slavík mi odpoví,
ubohé, truchlivým zpěvem?
Ach, kéž by mi osud dopřál
proměnit se ve slavíka!
Mít křídla, odletěla bych
daleko od svých trápení,
od krutého světa lidí
a jejich krvavých vražd.
Samotná v pustém lese bych
sedla si na tenkou větev
a z mého smutného hrdla
zněla by žalostná píseň.

CHÓR I

Člověk je řízen osudem,
nic není pevné a stálé.
Nikdo neví, co hrozného
mu přinese zítřejší den.
Můžeš se snad utěšit tím,
že mnohé ženy v tvém rodě
trpěly také. Tvůj osud
není horší než jejich.
Vzpomeň si na Agrippinu,
Germanikovu manželku,
jejíž jméno bylo slavné
po celém světě a která
porodila mnoho dětí,
mnoho obránců říše,
a přece musela strpět
nejdříve vyhnanství, rány,
zármutek, kruté okovy
a po dlouhém mučení smrt.
Další byla Livia,
travička vlastního muže,
za krutý zločin stihl ji trest.
I její dcera Julie
zemřela násilnou smrtí,
ačkoliv byla nevinná.
A tvá matka Messalina,
jež milovaná manželem

a mocná svým mateřstvím
vládla celému světu,
zemřela strašlivým mečem
poté, co ovládl ji chtíč.
Stejně tak matka Nerona:
ta doufala, že z ní syn
učiní po smrti bohyni,
ale místo toho byla
zraněna ve smrtící lodi
a poté na jeho rozkaz
krutě ubodána k smrti.

OCTAVIA

Tak i mě surový tyran
posílá k podsvětním stínům.
Nač ještě nešťastná čekám?
Pospěšme si, ať už zemřu!
A беру za svědky bohy –
Co to ty šílená děláš?
Nepros nebeské bohy,
kterým jsi tak protivná!
Nuže, беру za svědky Tartar
a bohyně Erebu,
mstitelky Erinye,
a také tebe, otče,
který máš zaslouženou smrt –
přisahám, že zemřu ráda!
Připravte loď a napněte
plachty, ať zaduje vítr
a kormidelník ať míří
k břehům Pandatarie.

CHÓR I

Jemné vánky a zefyrové,
kteří jste kdysi zachránili
Ifigenii a unesli ji
skrytou ve vzdušném oblaku
od oltáře kruté bohyně,
odneste i tuto dívku
daleko od zlého trestu,
až do chrámu Diany.
Vždyť Aulida a dokonce
i barbarská země Taurů
má jemnější mravy než Řím.
V Tauridě vraždí cizince,
aby usmířili své bohy,
naše město má však radost,
z krve svých vlastních občanů.